

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

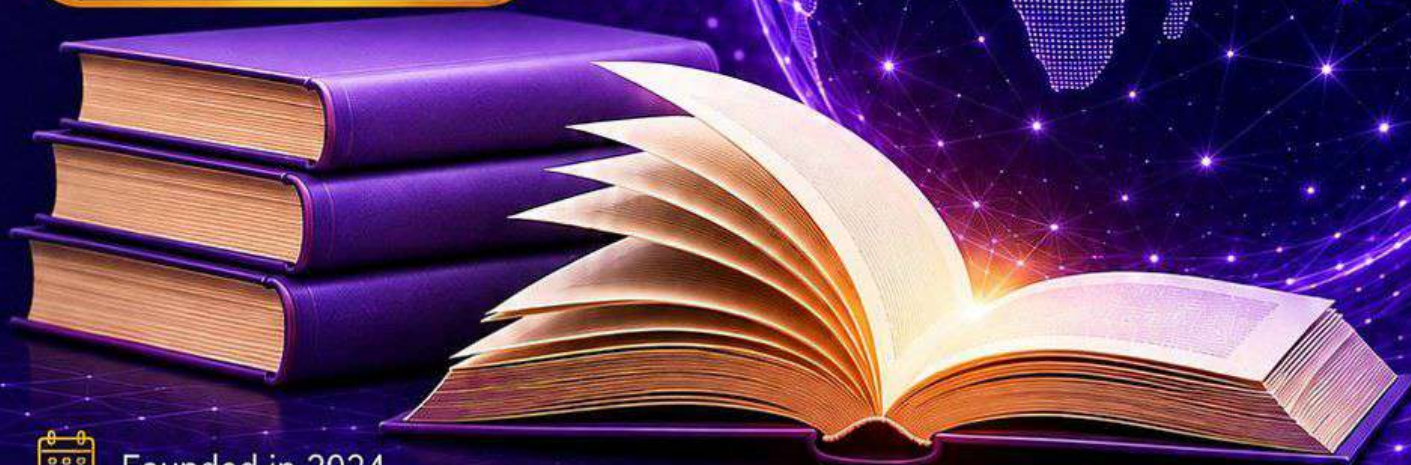
IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 8

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

METAFORADA TO'G'RI VA KO'CHMA MA'NOLARNING SEMANTIK MUNOSABATI: W. SOMERSET MOEMNING "RAIN" HIKOYASI MISOLIDA

Yaxshieva Zulfizar Shavkatovna

Qozon federal universiteti Jizzax filiali, katta o'qituvchi.

e-mail: yaxshiyeva67@mail.ru ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5631-9040>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada W. Somerset Moemning "Rain" hikoyasi materialida metaforik ma'noning shakllanish mexanizmi, to'g'ri va ko'chma ma'nolar o'rtasidagi semantik munosabat hamda metaforaning badiiy diskursni tashkil etishdagi funksional imkoniyatlari o'rganiladi. Tadqiqotning asosiy e'tibori "rain" leksemasining denotativ ma'nodan kontekstual, obrazli va konseptual ma'noga o'tish jarayoniga qaratilgan. Metaforik birliklar alohida stilistik hodisa sifatida emas, balki matnning makrostrukturasini, qahramonlarning psixologik holatini, axloqiy ziddiyatlarni va muallif konsepsiyasini shakllantiruvchi diskursiv mexanizm sifatida tahlil qilingan. Tadqiqotda kontekstual-semantik, komponent, lingvopoetik, diskursiv, konseptual va interpretativ tahlil usullaridan foydalanilgan. Yomg'ir obrazi voqealar makonini belgilash bilan cheklanmay, psixologik bosim, ruhiy taranglik, nazorat, istak, axloqiy hukm va ichki inqiroz kabi mazmunlarni faollashtirishi ko'rsatilgan. Shuningdek, tashqi/ichki, hukm/haqiqat, e'tiqod/istak, hokimiyat/ojizlik singari konseptual oppozitsiyalarning metaforik semantika kengayishida muhim rol o'ynashi asoslangan. Tadqiqot natijalari metaforaning badiiy matnda faqat ko'chim turi yoki obrazlilik vositasi emas, balki matnning semantik va konseptual yaxlitligini ta'minlovchi kognitiv-diskursiv mexanizm ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: metafora, to'g'ri ma'no, ko'chma ma'no, badiiy diskurs, kontekst, konseptual metafora, semantik transformatsiya, konseptual oppozitsiya, lingvopoetika, Somerset Moem, "Rain".

СЕМАНТИЧЕСКОЕ СООТНОШЕНИЕ ПРЯМОГО И ПЕРЕНОСНОГО ЗНАЧЕНИЙ В МЕТАФОРЕ: НА ПРИМЕРЕ РАССКАЗА У. СОМЕРСЕТА МОЭМА «ДОЖДЬ»

Яхшиева Зульфизар Шавкатовна

Джизакский филиал Казанского федерального университета, старший преподаватель.

Аннотация.

В статье на материале рассказа У. Сомерсета Моэма «Дождь» исследуются механизм формирования метафорического значения, семантическое соотношение прямого и переносного значений, а также функциональные возможности метафоры в организации художественного дискурса. Основное внимание уделяется процессу перехода лексемы *rain* от денотативного значения к контекстуальному, образному и концептуальному значениям. Метафорические единицы анализируются не как отдельные стилистические явления, а как дискурсивный механизм, формирующий макроструктуру текста, психологическое состояние персонажей, нравственные противоречия и авторскую концепцию. В исследовании использованы методы контекстуально-семантического, компонентного, лингвопоэтического, дискурсивного, концептуального и интерпретативного анализа. Показано, что образ дождя не ограничивается обозначением пространства происходящих событий, а актуализирует такие смыслы, как психологическое давление, эмоциональное напряжение, контроль, желание, нравственное осуждение и внутренний кризис. Обосновано также, что концептуальные оппозиции внешнее/внутреннее, осуждение/истина, вера/желание, власть/бессилие играют важную роль в расширении метафорической семантики. Результаты исследования показывают, что метафора в художественном тексте выступает не только как вид семантического переноса или средство образности, но и как когнитивно-дискурсивный механизм, обеспечивающий семантическую и концептуальную целостность текста.

Ключевые слова: метафора, прямое значение, переносное значение, художественный дискурс, контекст, концептуальная метафора, семантическая трансформация, концептуальная оппозиция, лингвопоэтика, Сомерсет Моэм, «Дождь».

THE SEMANTIC RELATIONSHIP BETWEEN LITERAL AND FIGURATIVE MEANINGS IN

METAPHOR: A CASE STUDY OF W. SOMERSET MAUGHAM'S "RAIN"

Yaxshieva Zulfizar Shavkatovna

Jizzakh Branch of Kazan Federal University, Senior Lecturer.

Abstract.

This article examines the mechanism of metaphorical meaning formation, the semantic relationship between literal and figurative meanings, and the functional potential of metaphor in the organization of literary discourse, based on W. Somerset Maugham's short story "Rain." Particular attention is paid to the semantic development of the lexeme *rain* from its denotative meaning to contextual, figurative, and conceptual meanings. Metaphorical units are analyzed not as isolated stylistic phenomena but as a discursive mechanism that shapes the macrostructure of the text, the psychological states of the characters, moral conflicts, and the author's conceptual framework. The study employs contextual-semantic, componential, linguopoetic, discourse, conceptual, and interpretative methods of analysis. The image of rain not only defines the spatial setting of the events but also activates meanings associated with psychological pressure, emotional tension, control, desire, moral judgment, and inner crisis. The study further establishes that conceptual oppositions such as external/internal, judgment/truth, faith/desire, and power/powerlessness play an important role in the expansion of metaphorical semantics. The findings demonstrate that metaphor in literary texts functions not merely as a type of semantic transfer or a means of imagery, but as a cognitive-discursive mechanism that ensures the semantic and conceptual coherence of the text.

Keywords: metaphor, literal meaning, figurative meaning, literary discourse, context, conceptual metaphor, semantic transformation, conceptual opposition, linguopoetics, Somerset Maugham, "Rain".

Kirish. Zamonaviy tilshunoslikda metafora faqat bir predmet yoki hodisa nomining o'xshashlik asosida boshqa predmetga ko'chirilishi sifatida tushuntirilmaydi. Kognitiv tilshunoslik, diskurs tahlili va lingvopoetika taraqqiyoti natijasida metafora inson tafakkurining konseptual modeli, borliqni idrok etish vositasi hamda matnda yashirin mazmunni shakllantiruvchi mexanizm sifatida izohlanmoqda. Lakoff va Johnson metaforani insonning mavhum tushunchalarni aniqroq tajriba sohasi orqali idrok etishini ta'minlaydigan konseptual mexanizm sifatida talqin qiladilar [2]. Bu yondashuv metaforaning semantik tabiatini alohida so'z doirasidan chiqarib, konseptual tizim va diskurs bilan bog'liq holda o'rganish imkonini beradi.

Badiiy matnda metaforik ma'noning vujudga kelishi ko'pincha bir martalik semantik ko'chimga emas, balki butun matn davomida takrorlanib, yangi kontekstlar bilan boyib boradigan murakkab jarayonga asoslanadi. Shu jihatdan to'g'ri va ko'chma ma'nolar o'rtasidagi munosabat qat'iy chegaralangan ikki mustaqil semantik hodisa emas. Aksincha, ular kontekst, obraz, syujet, kompozitsiya, qahramon ruhiyati va muallifning konseptual pozitsiyasi ta'sirida o'zaro bir-birini faollashtirib boradi.

Diskurs tahlilida ma'noning kontekstga bog'liqligi muhim metodologik tamoyillardan biri hisoblanadi. Brown va Yule til birligini uning qo'llanish muhiti, ishtirokchilar, kommunikativ vaziyat va matnning umumiy mazmuniy strukturasidan ajratib tahlil qilib bo'lmasiligini ta'kidlaydilar [6]. Fairclough diskursni ijtimoiy va ma'naviy amaliyotning murakkab shakli sifatida ko'radi. Van Dijk esa diskursning semantik tashkil topishida kontekstual va kognitiv modellarning roliga alohida e'tibor qaratadi [7]. Ushbu nazariy qarashlar badiiy matndagi metaforik ma'noni so'zning lug'aviy semantikasidan diskursiv ma'noga o'tuvchi dinamik hodisa sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

W. Somerset Maughamning "Rain" hikoyasi mazkur masalani o'rganish uchun ayniqsa samarali material hisoblanadi. Hikoyada yomg'ir tashqi tabiat hodisasi sifatida voqea makonini yaratadi, biroq matn rivoji davomida u psixologik bosim, axloqiy zo'riqish, insoniy istak, nazorat va ruhiy inqiroz bilan bog'lanib boradi. Natijada *rain* leksemasining denotativ semantikasi asta-sekin konnotativ va konseptual qatlamlar bilan to'ldiriladi.

Hikoya dastlab 1921-yilda "Miss Thompson" nomi bilan e'lon qilingan va keyinchalik Maughamning Janubiy dengiz hikoyalaridan iborat to'plamiga kiritilgan [4]. Asarda missioner Davidsonning Sadie Thompson ustidan axloqiy va diniy nazorat o'rnatishga intilishi, uning insoniy tabiat va ichki mayl bilan ziddiyatga kirishi syujetning asosiy dramatik chizig'ini tashkil qiladi. Mazkur ziddiyat yomg'irning uzluksizligi, takroriy tasviri va tovush-semantik fon bilan parallel ravishda kuchayib boradi.

Ren Shaozeng "Rain" hikoyasidagi yashirin konseptual metaforani kognitiv-funksional nuqtayi nazardan tahlil qilib, *rain* obrazining matnda yuqori darajada foregrounding xususiyatiga ega ekanini, uning takroriyliigi butun narrativ struktura bo'ylab metaforik zanjir hosil qilishini ko'rsatadi [5]. Mazkur tadqiqot esa ushbu qarashni davom ettirgan holda, yomg'ir obrazining faqat tayyor konseptual metafora sifatidagi xususiyatiga emas, balki to'g'ri ma'nodan ko'chma ma'noga o'tish jarayonining bosqichma-bosqich diskursiv shakllanishiga e'tibor qaratadi.

Tadqiqotning maqsadi W. Somerset Maughamning "Rain" hikoyasida metaforik birliklarning funksional-semantik xususiyatlarini aniqlash, to'g'ri va ko'chma ma'nolar o'rtasidagi munosabatni kontekst hamda diskurs doirasida tavsiflash va metaforik semantikaning asar konseptual yaxlitligiga ta'sirini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari sifatida *rain* leksemasining lug'aviy-semantik asosini aniqlash, uning matn davomida hosil qilgan kontekstual assotsiatsiyalarini tasniflash, metaforik ma'no shakllanishining bosqichlarini belgilash, metafora

bilan qahramon psixologiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni ochish, konseptual oppozitsiyalarni aniqlash va metaforaning matn yaratuvchi funksiyasini tavsiflash belgilandi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, "Rain" hikoyasidagi asosiy metaforik obraz to'g'ri va ko'chma ma'nolarning oddiy qarama-qarshiligi sifatida emas, balki **denotativ semantika → kontekstual faollashuv → obrazli semantika → konseptual-diskursiv semantika** shaklidagi dinamik jarayon sifatida tizimlashtiriladi. Shuningdek, metaforik ma'noning rivojlanishi mikrokontekst, makrokontekst, personaj psixologiyasi va konseptual oppozitsiyalar o'rtasidagi munosabat asosida izohlanadi.

TADDIQOT MATERIALLARI VA USULLARI

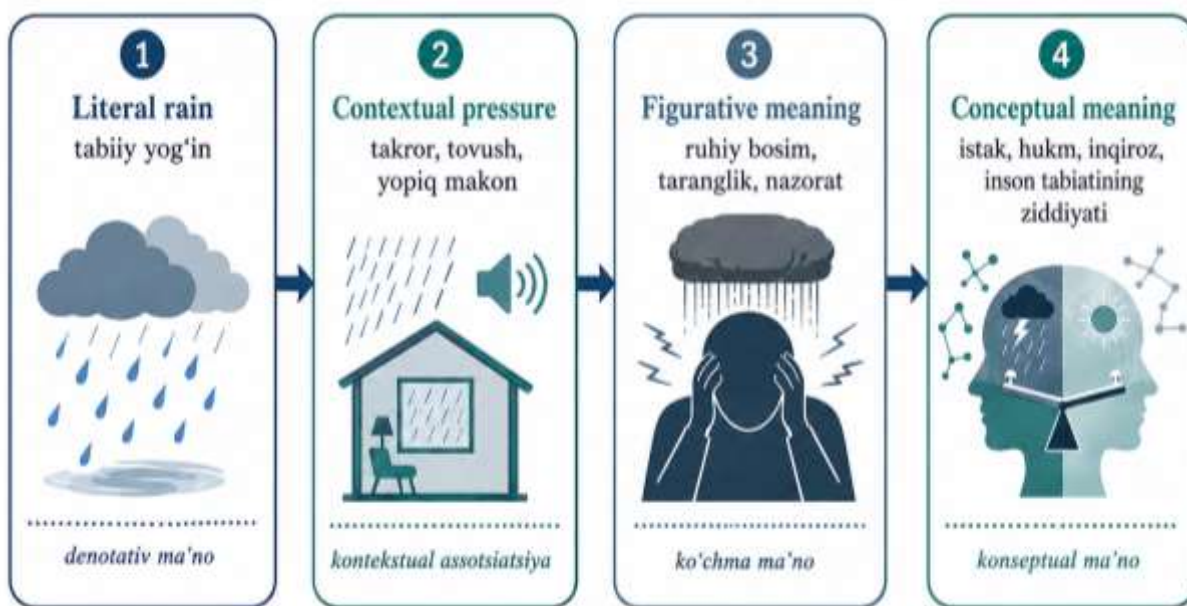
Tadqiqot materiali sifatida W. Somerset Maughamning "Rain" hikoyasi tanlandi. Tahlil birligi sifatida *rain* leksemasining bevosita qo'llanishlari, yomg'ir bilan semantik jihatdan bog'liq tabiat tasvirlari, akustik va kinetik belgilar, shuningdek, ushbu obrazning personajlarning ruhiy holati hamda voqealar rivoji bilan tutashgan kontekstlari olindi.

Tadqiqotning metodologik asosini bir necha o'zaro bog'liq tahlil usullari tashkil etdi. Kontekstual-semantik tahlil yordamida *rain* leksemasining lug'aviy ma'nosi bilan muayyan matn bo'lagida yuzaga keladigan qo'shimcha ma'nolari o'rtasidagi munosabat aniqlandi. Komponent tahlil orqali yomg'ir tushunchasining asosiy semalari — "suv", "yog'in", "uzluksizlik", "namlik", "harakat", "tovush", "tashqi kuch" kabi komponentlar ajratildi va ularning badiiy kontekstda qaysi yo'nalishda qayta semantizatsiyalanishi kuzatildi.

Diskursiv tahlilda metaforik birliklarning alohida gap darajasidagi ma'nosi bilan cheklanilmay, ularning hikoyaning makromavzusi, voqealar zanjiri, personajlararo munosabatlar va umumiy kommunikativ-badiiy strategiyaga ta'siri o'rganildi. Lingvopoetik tahlil metaforaning obrazlilik, emotsional ta'sirchanlik, takror, parallelizm va foregrounding hodisalari bilan bog'liqligini ochishga xizmat qildi. Konseptual tahlilda esa yomg'ir manba sohasi sifatida insonning ichki holati, istak, bosim, nazorat va inqiroz kabi nishon sohalari bilan munosabatga kirishishi ko'rib chiqildi.

Tahlil jarayoni to'rt bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda *rain* leksemasi va unga semantik yaqin bo'lgan kontekstlar ajratildi. Ikkinchi bosqichda ularning denotativ yoki to'g'ri ma'nosi belgilandi. Uchinchi bosqichda kontekstual assotsiatsiyalar va obrazli ma'no komponentlari aniqlandi. To'rtinchi bosqichda mazkur birliklarning hikoya makrostrukturasidagi konseptual vazifasi interpretatsiya qilindi.

Metaforik ma'noning rivojlanishini baholashda uchta mezon asosiy deb olindi: birinchidan, birlikning takroriyliigi va matn bo'ylab tarqalishi; ikkinchidan, uning qahramonlarning emotsional-psixologik holati bilan semantik yaqinlashuvi; uchinchidan, syujet rivojiga parallel ravishda yangi konnotativ mazmun hosil qilishi. Shu asosda metaforik semantikaning bosqichli modeli ishlab chiqildi.

1-rasm. "Rain" hikoyasida to'g'ri ma'nodan konseptual ma'noga o'tishning diskursiv-semantik modeli.

Rasmda tahlilning asosiy mexanizmi ketma-ketlikda ifodalanadi: *literal rain* (tabiiy yog'in) → *contextual pressure* (takror, tovush, yopiq makon) → *figurative meaning* (ruhiy bosim, taranglik, nazorat) → *conceptual meaning* (istak, hukm, inqiroz, inson tabiatining ziddiyati). Ushbu model metaforik ma'no birdan paydo bo'lmashligini, balki kontekstlar yig'indisi va takroriy obrazlar ta'sirida bosqichma-bosqich shakllanishini ko'rsatadi.

NATIJALAR

"Rain" leksemasining denotativ va kontekstual semantikasi

Tahlilning birinchi natijasi shuni ko'rsatdiki, hikoya boshida yomg'ir asosan obyektiv tabiiy hodisa sifatida qabul qilinadi. Uning dastlabki vazifasi voqea joyining meteorologik sharoitini tavsiflash, qahramonlarning harakatini cheklash va makonning umumiy atmosferasini yaratishdan iborat. Bu qatlamda *rain* leksemasining asosiy denotativ komponentlari saqlanadi.

Biroq yomg'irning davomiyligi, uning qayta-qayta eslatilishi, makonni toraytirishi va personajlarni bir joyda ushlab qolishi natijasida ushbu tabiiy hodisa oddiy fon bo'lib qolmaydi. U syujet harakatiga bevosita ta'sir qiluvchi tashqi kuchga aylanadi. Demak, denotativ ma'no saqlangan holda kontekstual ma'no kengayadi.

Bu holatda "yomg'ir" ikki semantik qatlamni bir vaqtning o'zida faollashtiradi. Birinchi qatlam — real tabiat hodisasi; ikkinchi qatlam — insonni siqib qo'yuvchi, undan qochish imkonini cheklovchi psixologik va vaziyatli bosim. Shu nuqtada to'g'ri ma'no ko'chma ma'noni tug'diruvchi semantik asos vazifasini bajaradi.

Metaforik ma'noning bosqichli rivoji

Olingan natijalar asosida *rain* leksemasining semantik transformatsiyasi quyidagi modelda ifodalandi: **to'g'ri ma'no → kontekstual assotsiatsiya → obrazli-ko'chma ma'no → konseptual ma'no**.

Birinchi bosqichda yomg'ir meteorologik hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Ikkinchi bosqichda uning uzluksizligi, tovushi, namlik va makonni chegaralash xususiyatlari qahramonlarning hissiy holati bilan assosiativ bog'lanadi. Uchinchi bosqichda yomg'ir ruhiy bosim, bezovtalik, ichki taranglik va nazoratning obrazli ifodasiga aylanadi. To'rtinchi bosqichda esa ushbu obraz asarning chuqur konseptual ziddiyatlari — e'tiqod va istak, axloqiy hukm va inson tabiati, hokimiyat va o'zlik o'rtasidagi qarama-qarshiliklarni birlashtiruvchi semantik markaz vazifasini bajaradi.

Metaforik ma'noning mikro- va makrokontekst bilan aloqasi

Mikrokontekst darajasida *rain* leksemasi ayrim epizodlarda tovush, takrorlanish, davomiylik, og'irlik va tashqi bosim kabi belgilarga ega bo'ladi. Ushbu belgilar lokal darajada qahramonlarning emotsional fonini kuchaytiradi. Masalan, yomg'irning tinimsizligi vaziyatning yechimsizligi va psixologik taranglik bilan uyg'unlashadi.

Makrokontekstda esa yomg'ir hikoyaning boshidan oxirigacha davom etuvchi motiv sifatida butun narrativ tuzilmani semantik jihatdan birlashtiradi. Uning syujet bosqichlari bilan parallel rivojlanishi metaforik ma'noning epizodik emas, balki tizimli hodisa ekanini ko'rsatadi. Shu jihatdan metafora matnning semantik koherentligini ta'minlovchi vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Konseptual oppozitsiyalarning metaforik semantikadagi roli

Tahlil davomida yomg'ir obrazi bilan bog'liq bir qator konseptual oppozitsiyalar aniqlandi.

Konseptual oppozitsiya	Badiiy ifoda	Metaforik-semantik mazmun
tashqi ↔ ichki	yomg'ir ↔ ruhiy holat	tashqi tabiiy bosim ichki psixologik bosimning modeliga aylanadi
e'tiqod ↔ istak	diniy majburiyat ↔ insoniy mayl	axloqiy nazorat bilan bostirilgan ehtiros o'rtasidagi ziddiyat
hokimiyat ↔ o'zlik	Davidsonning hukmronligi ↔ ichki beqarorlik	tashqi qat'iyatning ichki zaiflik bilan qarama-qarshiligi
hukm haqiqat ↔	axloqiy baho ↔ inson tabiati	tashqi me'yor va ichki reallikning mos kelmasligi
poklanish inqiroz ↔	yomg'irning an'anaviy "tozalash" semantikasi ↔ fojiaiy yakun	ramzning paradoksial qayta talqin qilinishi
erkinlik cheklanish ↔	ochiq tabiat ↔ yomg'ir tufayli toraygan makon	jismoniy cheklanishning ruhiy nazorat bilan uyg'unlashuvi

1-jadval. "Rain" hikoyasidagi asosiy konseptual oppozitsiyalar va ularning metaforik-semantik funksiyasi.

Jadvaldan ko'rinadiki, yomg'irning metaforik semantikasi bitta nishon sohasi bilan cheklanmaydi. U bir vaqtning o'zida psixologik, axloqiy, diniy va ekzistensial mazmunlarni birlashtiruvchi ko'p qatlamli obrazga aylanadi.

Metaforaning funksional-semantik xususiyatlari

Tadqiqot natijasida "Rain" hikoyasidagi metaforaning to'rtta asosiy funksiyasi ajratildi.

No	Funksiya	Semantik mohiyat	Badiiy diskursdagi vazifasi
1	Nominativ-denotativ	tabiiy hodisani nomlash	voqea makoni va tashqi sharoitni belgilash
2	Obrazli-semantik	qo'shimcha konnotativ ma'no hosil qilish	hissiy fon va ruhiy taranglikni kuchaytirish
3	Psixologik-proyektiv	tashqi hodisani ichki holat bilan bog'lash	qahramon kechinmalarini bilvosita ifodalash
4	Konseptual-diskursiv	yashirin g'oya va ziddiyatlarni birlashtirish	matnning konseptual yaxlitligi va muallif pozitsiyasini shakllantirish

2-jadval. Badiiy matnda "rain" metaforasining funksional-semantik xususiyatlari.

Mazkur tasnif metaforaning faqat stilistik bezak emasligini ko'rsatadi. Uning boshlang'ich nominativ vazifasi keyinchalik obrazli, psixologik va konseptual funksiyalar bilan kengayadi. Natijada bitta leksik birlik badiiy matnda turli semantik darajalarni o'zaro bog'laydigan markaziy birlikka aylanadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari kognitiv metafora nazariyasining asosiy qoidalari bilan muvofiqlashadi. Lakoff va Johnsonning konseptual metafora nazariyasiga ko'ra, inson mavhum tushunchalarni konkret tajriba sohalari orqali anglaydi [2]. "Rain" hikoyasida yomg'ir ana shunday konkret tajriba sohasi sifatida abstrakt psixologik va axloqiy jarayonlarni strukturalashtiradi.

Biroq badiiy diskursdagi metaforani faqat “manba sohasi — nishon sohasi” o’rtasidagi tayyor muvofiqlik sifatida talqin qilish yetarli emas. Chunki o’quvchi hikoyaning boshlanishidayoq yomg’irni to’liq shakllangan psixologik yoki axloqiy metafora sifatida qabul qilmaydi. Metaforik qiymat matn rivojlanishi davomida shakllanadi. Demak, konseptual xaritalashdan oldin diskursiv faollashuv bosqichi mavjud.

Shu sababli ushbu tadqiqot metaforik semantikaning shakllanishida kontekstual akkumulyatsiya tushunchasini muhim deb hisoblaydi. Kontekstual akkumulyatsiya — bir leksik birlikning turli epizodlarda takrorlanishi natijasida unga yangi assotsiativ va konseptual ma’nolar yig’ilib borish jarayonidir. *Rain* leksemasi har bir yangi kontekstda oldingi semantik tajribani saqlaydi va unga yangi mazmun qo’shadi. Natijada hikoya oxiriga kelib yomg’irning semantik sig’imi dastlabki denotativ ma’noga nisbatan ancha kengayadi.

Ren Shaozeng “Rain” hikoyasida yomg’irning takrorlanishini metaforik zanjir va narrativ foregrounding bilan bog’laydi [5]. Mazkur maqola ushbu kuzatuvni to’g’ri va ko’chma ma’nolar munosabati nuqtayi nazaridan rivojlantiradi. Ya’ni metaforik zanjir faqat tayyor ramziy birliklarning takrori emas, balki ma’noning bosqichma-bosqich o’zgarib, yangi semantik qatlamlar hosil qilish jarayonidir.

Leech va Short badiiy uslub tahlilida til birliklarining tanlovi, takrori va foregrounding hodisasi muallifning estetik hamda semantik strategiyasi bilan bog’liq ekanini ko’rsatadilar [3]. “Rain”da ham takroriy tabiat tasviri oddiy fon elementining foregrounded obrazga aylanishiga olib keladi. Natijada yomg’irning lingvistik takroriyiligi uning konseptual ahamiyatini kuchaytiradi.

Halliday va Matthiessen nuqtayi nazaridan til tajribani ma’noli strukturalarga aylantiruvchi semiotik tizimdir [10]. Badiiy matnda esa grammatik va leksik tanlovlar voqelikni faqat aks ettirmaydi, balki uni muayyan talqin asosida qayta quradi. “Rain” hikoyasida yomg’irning jarayon sifatida uzluksiz tasvirlanishi ham shu jihatdan qahramonlar boshidan kechirayotgan ruhiy holatning parallel semiotik modeli vazifasini bajaradi.

Metaforaning yana bir muhim xususiyati uning personajlar psixologiyasini bilvosita ifodalashidir. Muallif qahramonning ichki kechinmasini har doim bevosita nomlamaydi. Buning o’rniga tashqi tabiat detali, tovush va atmosfera orqali o’quvchi ruhiy taranglikni his qiladi. Shu nuqtada metafora nominatsiyadan interpretatsiyaga o’tadi.

Davidson obrazi bilan bog’liq kontekstlarda bu jarayon ayniqsa muhim. Uning axloqiy qat’iyati tashqi nazorat va hukmronlik shaklida namoyon bo’ladi, biroq syujet rivoji bu tashqi qat’iyat ortida ichki ziddiyat mavjudligini ochadi. Yomg’irning bosimi va uzluksizligi uning ichki ziddiyatining tabiiy analogiga aylanadi. Shu tarzda “tashqi tabiat” va “ichki tabiat” o’rtasida parallel semantik model hosil bo’ladi.

Sadie Thompson obrazi bilan bog’liq epizodlarda esa yomg’ir boshqa semantik funksiyani ham bajaradi. U cheklangan makon, bosim ostidagi mavjudlik va ijtimoiy-axloqiy nazoratni kuchaytiruvchi fon vazifasini bajaradi. Shu sababli bitta obraz turli personajlar bilan aloqada turlicha semantik yo’nalishlarni hosil qiladi.

Bu natija ko’chma ma’noning lug’aviy birlikka oldindan biriktirilgan doimiy xususiyat emasligini ko’rsatadi. Metaforik ma’no kontekstual munosabatlar tarmog’ida hosil bo’ladi. Mazkur jarayonda matnning mikroelementlari — so’z, takror, tasvir, sintaktik tuzilma — makrodarajadagi g’oya va konseptual konfliktlar bilan tutashadi. Shuningdek, yomg’irning odatiy madaniy ramzi bo’lgan “poklanish” semantikasi hikoyada paradoksal tarzda qayta ishlanadi. Kutilgan ma’naviy tozalanish o’rniga axloqiy hukmning o’zi inqirozga yuz tutadi. Shu sababli “rain” obrazi bir yoqlama “poklanish” ramzi sifatida emas, balki ziddiyatli va dinamik konseptual belgi sifatida talqin qilinishi maqsadga muvofiq.

XULOSA. W. Somerset Maughamning “Rain” hikoyasi asosida o’tkazilgan tahlil metaforik ma’noning badiiy diskursda murakkab, bosqichli va dinamik tabiatga ega ekanligini ko’rsatdi. Hikoyadagi *rain* leksemasi dastlab tabiiy yog’inni anglatuvchi to’g’ri ma’noda qo’llanadi, biroq takroriy kontekst, narrativ rivoj, qahramonlarning psixologik holati va konseptual ziddiyatlar bilan bog’lanishi natijasida uning semantik hajmi kengayib boradi.

Birinchidan, to’g’ri va ko’chma ma’no o’rtasidagi munosabat keskin semantik uzilish emas, balki uzluksiz transformatsiya jarayoni ekanligi aniqlandi. To’g’ri ma’no ko’chma ma’no uchun semantik tayanch vazifasini bajaradi.

Ikkinchidan, metaforik ma’noning shakllanishida takror va kontekstual akkumulyatsiya muhim rol o’ynashi ko’rsatildi. Yomg’irning qayta-qayta tilga olinishi har bir yangi epizodda uning semantikasiga qo’shimcha ma’no yuklaydi.

Uchinchidan, yomg’ir obrazi tashqi tabiat hodisasidan qahramonlarning ichki holatini aks ettiruvchi psixologik proyeksiyaga aylanadi. Shu orqali tashqi makon va ichki ruhiy makon o’rtasida semantik paralelizm yuzaga keladi.

To’rtinchidan, metafora asarning konseptual oppozitsiyalarini — e’tiqod va istak, hokimiyat va o’zlik, tashqi hukm va ichki haqiqat, erkinlik va cheklanishni — bitta semantik maydonda birlashtiradi.

Beshinchidan, “Rain” hikoyasidagi metafora nominativ, obrazli-semantik, psixologik-proyektiv hamda konseptual-diskursiv funksiyalarni bajarishi aniqlandi. Bu esa metaforani faqat stilistik bezak sifatida emas, balki badiiy matnning semantik koherentligini va konseptual yaxlitligini yaratadigan asosiy mexanizmlardan biri sifatida baholash imkonini beradi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati metaforik semantikaning shakllanishini lug’aviy birlik, kontekst va diskursning o’zaro ta’sirida izohlovchi model taklif etilganidadir. Amaliy jihatdan esa ushbu yondashuv badiiy matnlarni lingvopoetik tahlil qilishda, metafora va ramzlarni interpretatsiya qilishda, stilistika, kognitiv lingvistika hamda diskurs tahlili bo’yicha maxsus kurslarda qo’llanishi mumkin. Kelgusida mazkur modelni boshqa badiiy asarlardagi tabiat obrazlari, rang, suv, shamol, zulmat, yorug’lik kabi takroriy konseptual birliklarga tatbiq etish hamda ularning to’g’ri ma’nodan ko’chma va ramziy ma’noga o’tish mexanizmlarini qiyosiy o’rganish istiqbolli yo’nalish bo’lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fairclough N. Discourse and Social Change. – Cambridge: Polity Press, 1992. – 259 p. – ISBN 0-7456-0674-

1. URL: Bibliothèque nationale de France – Discourse and Social Change
2. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. – Chicago: University of Chicago Press, 1980. – XIII, 242 p. – ISBN 0-226-46801-1. URL: [University of Chicago Press – Metaphors We Live By](#)
3. Leech G. N., Short M. H. *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. – 2nd ed. – Harlow: Pearson Longman, 2007. – XIII, 404 p. – ISBN 978-0-582-78409-3. URL: [Lancaster University – Style in Fiction](#)
4. Maugham W. Somerset. *The Trembling of a Leaf: Little Stories of the South Sea Islands*. – New York: George H. Doran Company, 1921. URL: [Google Books – The Trembling of a Leaf, 1921 edition](#)
5. Ren Shaozeng. Conceptual Metaphor and Literary Discourse: A Study of the Implicit Metaphor in Somerset Maugham's *Rain* // *Journal of Foreign Languages*. – 2016. – Vol. 39, No. 5. – P. 2–19. URL: [Journal of Foreign Languages – official article page](#)
6. Brown G., Yule G. *Discourse Analysis*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 288 p. – ISBN 978-0-521-28475-2. URL: [Google Books – Brown & Yule, Discourse Analysis](#)
7. van Dijk T. A. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 282 p. – DOI: 10.1017/CBO9780511481499. URL: [Cambridge University Press – Discourse and Context](#)
8. Widdowson H. G. *Discourse Analysis*. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – XVI, 136 p. – ISBN 978-0-19-438921-1. URL: [Open British National Bibliography – Discourse Analysis](#)
9. Wales K. *A Dictionary of Stylistics*. – 3rd ed. – London; New York: Routledge, 2011. – 496 p. URL: [Routledge – A Dictionary of Stylistics](#)
10. Halliday M. A. K., Matthiessen C. M. I. M. *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. – 4th ed. – London; New York: Routledge, 2014. – 808 p. URL: [Routledge – Halliday's Introduction to Functional Grammar](#)